

Jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishi talabalari kasbiy kompetentlik madaniyatini tarbiyalash mexanizmini takomillashtirish modeli

Karimov Bekzod Boyqobilovich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti dotsenti

Annotatsiya. Mazkur maqolada jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishi talabalari uchun kasbiy kompetentlik madaniyatini shakllantirish modeli tahlil qilinadi. Mustaqil ta'lim jarayonida pedagogik va psixologik mexanizmlarni takomillashtirish masalalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari grafik, jadval va diagrammalar orqali ifodalanadi.

Kalit so'zlar: mustaqil ta'lim, jismoniy madaniyat, kasbiy kompetentlik, ta'lim metodlari, innovatsion texnologiyalar, samaradorlik.

Annotation. This article analyzes the model for developing professional competence culture among students in the field of physical education. It examines the issues of improving pedagogical and psychological mechanisms in the process of independent learning. The research findings are presented through graphs, tables, and diagrams.

Keywords: independent learning, physical education, professional competence, teaching methods, innovative technologies, effectiveness.

Kirish. Jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun kasbiy kompetentlik madaniyatini shakllantirish dolzarb masala hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim tizimida mustaqil ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada kasbiy kompetentlik madaniyatini shakllantirish uchun mexanizmlar takomillashtirish modeli asosida tahlil qilinadi.

Materiallar va usullar

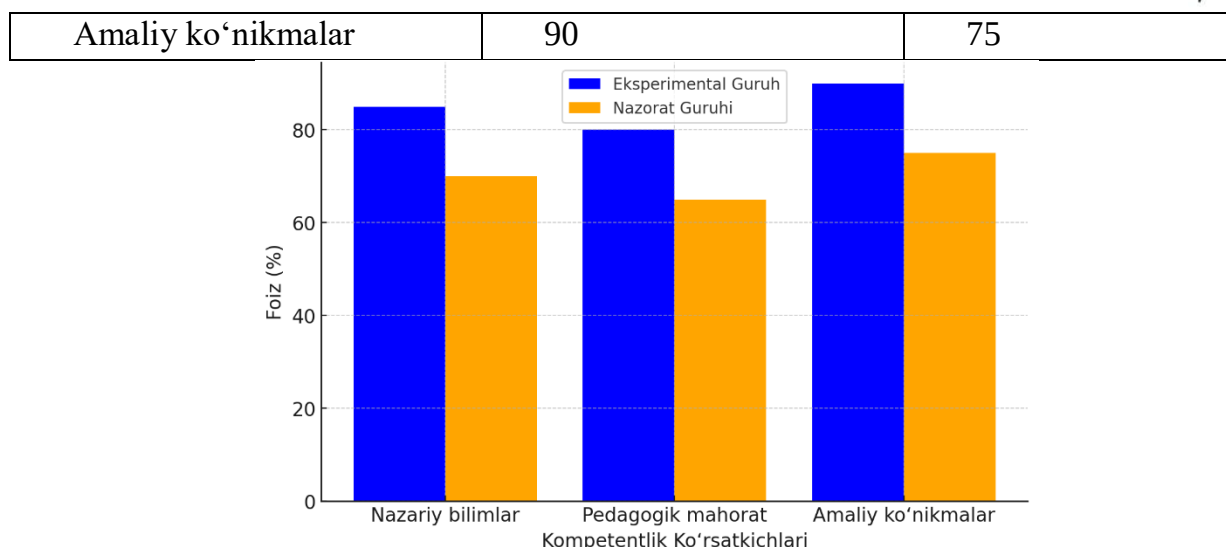
Tadqiqot quyidagi metodlar asosida olib borildi:

- **Anketalar va intervyular** – talabalar orasida kasbiy kompetentlikning shakllanish darajasini baholash.
- **Eksperiment usuli** – turli metodlardan foydalangan holda mustaqil ta'lim natijalarini taqqoslash.
- **Statistik tahlil** – to'plangan ma'lumotlarni grafik va jadval shaklida ifodalash.
- **Tahlil va sintez usuli** – mavjud pedagogik metodlarni tahlil qilish va umumlashtirish.

Natijalar

Kasbiy kompetentlikni shakllantirish bo'yicha turli ta'lim metodlarining samaradorligi quyidagi jadvalda ko'rsatilgan:

Kompetentlik Ko'rsatkichlari	Eksperimental Guruh (%)	Nazorat Guruhi (%)
Nazariy bilimlar	85	70
Pedagogik mahorat	80	65

1-rasm. Kasbiy kompetentlik ko'rsatkichlari

Chet el va O'zbekiston tajribasi

O'zbekistonda jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida kasbiy kompetentlikni shakllantirishda ilg'or texnologiyalar joriy qilinmoqda. Yevropa va AQSh ta'lim tizimlarida kasbiy kompetentlikni rivojlantirish uchun amaliy mashg'ulotlar va mustaqil ishlar ustuvor ahamiyat kasb etadi. Quyidagi statistik ma'lumotlar xalqaro va milliy tajribani taqqoslaydi:

Hudud	Mustaqil ta'limdan foydalanish (%)	Amaliy mashg'ulot soatlari
O'zbekiston	65	120
AQSh	85	180
Germaniya	88	190

Munozara

Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagi omillar kasbiy kompetentlikni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi:

- **Innovatsion texnologiyalardan foydalanish** – masofaviy ta'lim platformalari, onlayn kurslar orqali ta'lim samaradorligini oshirish.
- **Amaliy mashg'ulotlar va treninglar** – talabalar uchun real sharoitlarda tajriba oltirish imkoniyatini yaratish.
- **O'quv dasturlarini moslashtirish** – mustaqil ta'lim uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish va joriy etish.
- **Motivatsiyani oshirish** – talabalarni mustaqil bilim olishga rag'batlantirish.

Innovatsion texnologiyalardan foydalanish. Zamonaviy ta'lim tizimi, shu jumladan, jismoniy madaniyat ta'limi yo'nalishida innovatsion texnologiyalardan foydalanish katta ahamiyatga ega. Innovatsion texnologiyalar ta'lim jarayonlarini samarali va interaktiv qilishga, talabalarning bilim olish jarayonini yanada qiziqarli va innovatsion tarzda tashkil etishga yordam beradi. Ushbu texnologiyalar orasida

masofaviy ta'lim platformalari, onlayn kurslar, raqamli resurslar va interaktiv o'quv materiallari keng qo'llanilmoqda.

Innovatsion texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy qilishning bir qancha afzalliklari mavjud:

1. **Masofaviy ta'lim:** Talabalar geografik joylashuvidan qat'iy nazar, o'z vaqtida va o'ziga qulay sharoitda o'qish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu, ayniqsa, chekka hududlardagi talabalar uchun foydalidir.

2. **Interaktiv o'quv materiallari:** Virtual laboratoriyalar, onlayn sport o'yinlari, raqamli treninglar talabalar uchun jismoniy madaniyat va sportning turli tarmoqlarini o'rganish imkoniyatini yaratadi. Interaktiv o'quv materiallari talabalarning qiziqishini oshirib, o'rganish jarayonini samarali qiladi.

3. **Onlayn kurslar va treninglar:** Talabalar o'z o'rganish sur'atlariga mos ravishda onlayn kurslarda qatnashishlari mumkin. Bunday kurslar kasbiy kompetentlikni oshirish va yangi texnikalarni o'rganishga yordam beradi.

4. **Simulyatorlar va o'yinlar:** Jismoniy madaniyatni o'rganishda simulyatorlar va raqamli o'yinlar yordamida talabalarga turli sport turlari va texnikalarni o'rgatish mumkin. Bu, o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy ko'nikmalar bilan mustahkamlashga yordam beradi.

5. **Raqamli asboblari:** Fitness dasturlari, o'yinlar uchun statistik tahlillar, jismoniy holatni monitoring qilish uchun mobil ilovalar jismoniy madaniyat ta'limi jarayonida muhim vositalar hisoblanadi. Bu vositalar talabalar uchun o'z bilim va ko'nikmalarini mustahkamlashda yordam beradi.

Innovatsion texnologiyalarning afzalliklari:

- O'quv jarayonining individualizatsiyasi. Har bir talabaga o'z imkoniyatlari va ehtiyojlariga mos ta'lim olish imkoniyati beriladi.
- O'rganish jarayonini qiziqarli va interaktiv qilish.
- Yangi texnologiyalar orqali yangi bilimlar va ko'nikmalarni o'rganish imkoniyatining oshishi.
- Ta'lim samaradorligining ortishi.

Misol tariqasida, O'zbekistonda va boshqa mamlakatlarda innovatsion texnologiyalarning ta'lim tizimiga qo'llanilishi quyidagi statistikalar orqali ko'rsatilgan:

Hudud	Innovatsion texnologiyalar orqali ta'limga qo'shilgan yillik mablag'	Masofaviy ta'lim platformalarini qo'llash darajasi (%)
O'zbekiston	300 million so'm	65%
AQSh	2.5 milliard dollar	90%
Germaniya	1 milliard evro	80%

Ushbu jadvalda har bir mamlakatda innovatsion texnologiyalar orqali ta'lim tizimiga ajratilgan mablag'lar va masofaviy ta'lim platformalarining qo'llash darajasi ko'rsatilgan.

Ko'rinib turibdiki, AQSh va Germaniya kabi mamlakatlarda innovatsion texnologiyalarni keng qo'llash darajasi yuqori, bu esa ta'lim samaradorligini oshirishga olib kelmoqda.

Statistik tahlil: O'zbekistonda jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida innovatsion texnologiyalarni qo'llash darajasi past bo'lsa-da, bu sohada so'nggi yillarda sezilarli o'zgarishlar ro'y bermoqda. Masalan, 2018-yildan 2023-yilgacha bo'lgan davrda masofaviy ta'lim platformalaridan foydalanish darajasi 45% dan 65% gacha oshdi. Boshqa taraqqiy etgan mamlakatlarda bu ko'rsatkich 80-90% ni tashkil etadi, bu esa ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalarning ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi.

Amaliy mashg'ulotlar va treninglar

Amaliy mashg'ulotlar va treninglar jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida talabalar uchun kasbiy kompetentlikni shakllantirishning muhim tarkibiy qismlaridir. Bu jarayon talabalar uchun real sharoitlarda tajriba orttirish va o'z bilim va ko'nikmalarini sinovdan o'tkazish imkoniyatini yaratadi. Amaliy mashg'ulotlar va treninglar quyidagi yo'nalishlarda samarali ishlatilishi mumkin:

1. **Kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish:** Amaliy mashg'ulotlar orqali talabalar sport faoliyatida o'zlari uchun zarur bo'lgan texnik va taktika bilimlarini mustahkamlashlari mumkin. Bunda murabbiylar tomonidan individual va guruh sifatida mashqlar o'tkazish, turli sport turlari bo'yicha amaliyotlar olib borish, o'quvchilarni praktika bilan tanishtirish muhim ahamiyatga ega.

2. **Real sharoitlarda tajriba olish:** Treninglar davomida talabalar o'zlari ishlayotgan joylarida yoki turli sport tashkilotlarida ishlash, rahbarlik qilish yoki murabbiy sifatida xizmat qilishni o'rganadilar. Bu o'z navbatida talabalar uchun amaliy bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi va ularning kasbiy faoliyatiga tayyorlanishiga xizmat qiladi.

3. **Innovatsion metodlar va texnologiyalarni joriy etish:** Amaliy mashg'ulotlarda innovatsion texnologiyalarni qo'llash talabalar uchun foydali bo'ladi. Masalan, interaktiv trening platformalari, onlayn simulyatorlar va masofaviy ta'lim tizimlari orqali talabalar o'z bilimlarini mustahkamlashadi va eng so'nggi texnologiyalar bilan tanishadilar. Bular, ayniqsa, jismoniy madaniyat ta'limi sohasida yangi texnikalarni tez va samarali o'rgatishda yordam beradi.

4. **Motivatsiya va rivojlanish:** Amaliy mashg'ulotlar talabalarda yuqori motivatsiya uyg'otadi. Ular o'zlarining rivojlanish darajasini va o'rgangan ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradilar. Bu jarayon talabalarni o'z kasbiy faoliyatlariga yanada jiddiy yondashishga, o'z ustida ishlashga va o'zlarini kasbda o'zlashtirishga undaydi.

Amaliy mashg'ulotlar va treninglarning samaradorligi

Amaliy mashg'ulotlar va treninglarning samaradorligini o'lchash uchun bir qator ko'rsatkichlar mavjud. Ularning orasida talabalarning o'quv materialini qabul qilish darajasi, o'zlashtirish tezligi, mashg'ulotlarga qatnashish vaqti va natijalariga qarab baholash mumkin. Bunday mashg'ulotlar orqali talabalar yangi metodlar va yondoshuvlarni amalda qo'llashni o'rganadilar va kasbiy faoliyatga tayyorlanadilar.

Jadval: Amaliy mashg'ulotlar samaradorligi

Mashg'ulot turi	Samaradorlik darajasi (%)
Sport texnikasi	75
Yangi metodikalar	85
Trening va o'quv dasturlari	90
Interaktiv platformalar	95

O'quv dasturlarini moslashtirish

Jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishidagi o'quv dasturlarini moslashtirish talabalar uchun kasbiy kompetentlikni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. O'quv dasturlari nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham o'z ichiga olishi kerak. Talabalar uchun samarali ta'limni ta'minlash maqsadida o'quv dasturlari quyidagi omillarni inobatga olib moslashtirilishi lozim:

1. Talabalar ehtiyojlarini hisobga olish

O'quv dasturlari talabalar ehtiyojlariga mos ravishda ishlab chiqilishi kerak. Bu talabalar guruhining yosh xususiyatlari, qiziqishlari, kasbiy yo'nalishlariga qarab turlicha bo'lishi mumkin. Masalan, o'quv dasturlarini jismoniy madaniyatga oid eng dolzarb masalalarni ko'rib chiqishga va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratish zarur. Har bir talabaga moslashtirilgan individual o'quv yo'riqnomalarini ishlab chiqish, ular uchun muvaffaqiyatli ta'lim olishda yordam beradi.

2. Innovatsion metodlar va texnologiyalarni integratsiya qilish

O'quv dasturlarini yangilash va innovatsion texnologiyalarni qo'llash talabalar uchun ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishga imkon beradi. Masalan, masofaviy ta'lim, interaktiv simulyatorlar, onlayn kurslar, va video darsliklar kabi texnologiyalarni dasturlarga kiritish ta'lim samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, virtual mashg'ulotlar, sportni simulyatsiya qilish va videolar orqali jarayonlarni tasvirlash ham ta'limning samaradorligini oshirishga yordam beradi.

3. Tezkor qayta aloqa va baholash tizimlari

O'quv dasturlarini moslashtirish jarayonida talabalar faoliyatini tezkor baholash va ularga xatoliklarni tuzatish bo'yicha yordam berish muhimdir. Shuningdek, o'quvchilarning individual yutuqlarini va taraqqiyotini doimiy ravishda kuzatish kerak. Bu o'quv dasturlariga testlar, amaliyotlarni bajarish va seminarlarga asoslangan baholash tizimlarini joriy qilishni o'z ichiga oladi.

4. Amaliy va nazariy bilimlarni uyg'unlashtirish

Jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalar bilan uyg'unlashtirish talabalar uchun muhim ahamiyatga ega. O'quv dasturlarini yaratishda nazariy materiallar va amaliy mashg'ulotlar orasida balansni ta'minlash zarur. Bunda talabalar o'z bilimlarini bevosita amaliyotda sinovdan o'tkazishlari mumkin.

5. Xalqaro tajriba va standartlarga moslashtirish

O'quv dasturlarini ishlab chiqishda xalqaro tajriba va pedagogik standartlardan foydalanish muhim. Ta'lim tizimi jahonning yetakchi davlatlarida qanday ishlashini

o'rganish va o'sha tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish, talabalar uchun eng yaxshi o'quv sharoitlarini yaratishda yordam beradi. Masalan, AQSh, Germaniya yoki Yaponiyada jismoniy madaniyat ta'limining metodologiyasi va pedagogik yondashuvlari o'rganilishi kerak.

O'quv dasturlarini moslashtirishning afzalliklari:

Afzalliklar	Ta'lim samaradorligi (%)
Talabalar ehtiyojlariga moslik	85
Innovatsion metodlarning qo'llanilishi	90
Amaliy va nazariy bilimlarning uyg'unlashuvi	88
Tezkor baholash tizimi	87
Xalqaro standartlar asosida o'qitish	93

Xulosa. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, jismoniy madaniyat yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetentligini shakllantirishda mustaqil ta'lim va innovatsion metodlarning ahamiyati katta. Mustaqil ta'lim orqali talabalarning bilim va ko'nikmalari mustahkamlanadi, innovatsion metodlar esa jarayonni yanada samarali qiladi. Kelgusida bu borada yangidan-yangi metodikalar ishlab chiqish va mustaqil ta'limni rivojlantirishga qaratilgan strategiyalarni taklif etish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov, B., Abidova, D., Muyassar, M., Uzakova, M., Orziev, D., Ubaydullaev, S., & Naezulloeva, D. (2022, June). Plasma B-type natriuretic peptide in patients with coronary artery disease and metabolic syndrome. In *EUROPEAN JOURNAL OF CLINICAL INVESTIGATION* (Vol. 52). 111 RIVER ST, HOBOKEN 07030-5774, NJ USA: WILEY.
2. Uzokov, J. K., Alyavi, A. L., Akhmedov, I. Y., Karimov, B. B., & Rakhmonkulov, E. J. (2016). Efficacy and safety of combined antihypertensive therapy with ramipril and moxonidine in patients with metabolic syndrome. *Journal of the American Society of Hypertension*, 10(4), e54.
3. Uzokov, J. J., Alyavi, A. L., Karimov, B. B., Ahmedov, I. Y., Rakhmonkulov, E. J., Sultanova, G. T., & Vakhidova, I. K. (2016). Comparison of perindopril-amlodipine and losartan-amlodipine combinations in the management of hypertension in patients with metabolic syndrome: P1635. *European Journal of Heart Failure*, 18, 384-385.
4. Karimov, B., Mukhamedova, M., Ubaydullaeva, Z., Uzokov, J., Nosirova, G., & Ubaydullaev, S. (2022, June). Blood coagulation indexes after COVID-19 in patients with coronary artery disease. In *European journal of clinical investigation* (Vol. 52). 111 RIVER ST, HOBOKEN 07030-5774, NJ USA: WILEY.

5. Uzokov, J., Alyavi, B., Karimov, B., & Abdullaev, A. (2023). Relationship between blood inflammation state and platelet aggregation rate in patients with atherosclerotic coronary artery disease after percutaneous coronary interventions. *Atherosclerosis*, 379, S174-S175.

6. Ubaydullaeva, Z., Alyavi, A., Uzokov, J., & Karimov, B. (2023). Influence of dapagliflozin on lipid parameters in patients with coronary artery disease and type 2 diabetes mellitus. *Atherosclerosis*, 379, S197.

7. Karimov, B. B., & Salaydinov, B. M. (2021). INSONNING JISMONIY YETUKLIK DAVRIDAGI TAYYORGARLIGI. *Academic research in educational sciences*, 2(1), 981-986.

8. Uzokov, J., Alyavi, A., Karimov, B., & Hamidov, K. (2016). Ps 14-54 Efficacy And Safety Of Combined Antihypertensive Therapy With Lisinopril And Moxonidine In Patients With Metabolic Syndrome. *Journal of Hypertension*, 34, e448-e449.

9. Uzokov, J., Alyavi, A., Karimov, B., & Hamidov, K. (2016). PS 14-53 Comparison of two combined antihypertensive therapy in hypertensive patients with metabolic syndrome. *Journal of Hypertension*, 34, e448.

10. Karimov, B., Abdullaev, A., Uzokov, J., & Payziev, D. (2023, May). Features and prevalence microvascular dysfunction in patients with coronary artery disease. In *EUROPEAN JOURNAL OF CLINICAL INVESTIGATION* (Vol. 53). 111 RIVER ST, HOBOKEN 07030-5774, NJ USA: WILEY.

11. Kerimov, F. A., Narzullaev, D. Z., Tursunov, A. T., Yomgirov, G. B., & Karimov, B. B. (2022). Investigation of athletes' health disorders risk models. *Eurasian Journal of Sport Science*, 2(1), 47-52.

12. Karimov, B. B. (2021). SHUG'ULLANUVCHI SPORTCHILAR (O'QUVCHI, BOLALAR) SHAXSINING PSIXOLOGIK MUAMMOLARI. *Academic research in educational sciences*, 2(4), 613-622.

13. Boyqobilovich, K. B. THE IMPORTANCE OF OLYMPIC EDUCATION IN SHAPING HEALTHY LIFE STYLE FOR STUDENTS.

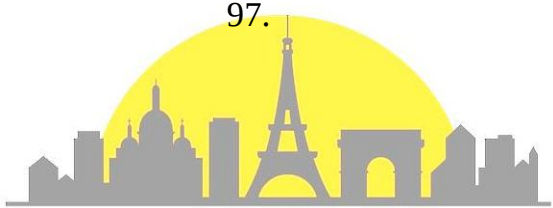
14. Karimov, B. B. (2019). Motivation for sports in our life. *Молодой ученый*, (50), 456-458.

15. AKh, A., Alyavi, B. A., ShI, A., ShA, I., Karimov, B. B., & Karimova, D. K. *International Journal of Pharmacy and Pharmaceutical Science*.

16. Sa'dullayev, A., & Asrorov, O. (2024). THE ESSENCE OF NEW PEDAGOGICAL TERMS DURING THE REFORMS IMPLEMENTED IN THE FIELD OF EDUCATION. *"Science Shine" International scientific journal*, 14(1).

17. Boymurotovna, X. N., Asror o'g'li, A. O., & Rajabboyevna, O. K. (2025, March). KOMPYUTER VA ROBOTLAR BILAN O'ZARO ALOQA ORQALI IJTIMOY PSIXOLOGIYANING O'ZGARISHI. In *International Conference on Educational Discoveries and Humanities* (pp. 63-70).

18. Asror o'g'li, A. O., & Rahmon o'g'li, S. E. (2024). TA'LIMGA VEB PLATFORMALARNI JORIY ETISHNI TAHLIL QILISH. *GOLDEN BRAIN*, 2(8), 92-97.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

19. Normurodovna, A. M. (2025, February). INGLIZ TILI GRAMMATIKASINING INGLIZ TILI KURSIDAGI AHAMIYATI. In *International Educators Conference* (pp. 302-309).
20. Axmedovna, B. S. (2025, February). O'ZBEKISTONDA XORIJIY TILLARNING AHAMIYATI. In *International Educators Conference* (pp. 326-333).
21. Kerimov, F. A., Narzullaev, D. Z., Tursunov, A. T., Yomgirov, G. B., & Karimov, B. B. Eurasian Journal of Sport Science.
22. Uzokov, J., Alyavi, A., & Karimov, B. (2016). Prevalence of metabolic syndrome in patients with chronic obstructive pulmonary disease.
23. Karimovich, X. A., & Boyqobilovich, K. B. (2022). Pedagogical Aspects of Physical Training in Training of Specialists. *Czech Journal of Multidisciplinary Innovations*, 10, 1-3.
24. Boyqobilovich, K. B. (2025). The Impact Of Physical Education On Psychological And Social Development. *Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments*, 3(01), 66-71.
25. KARIMOV, B. (2024). JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA INNOVATION TEXNOLOGIYALARNI QO 'LLASHNING ILMIY-PEDAGOGIK ASOSLARI. *News of the NUUz*, 1(1.4), 114-117.

